

כאילו טלית שכל צד טוען "כולה שלי" מוכרחה להיקרע

בלדה לטרור, מאת יעל מדיני, הוצאת גוונים, 2000, 127 עמודים

אם יש נחמה ב"בלדה לטרור", הרי היא באה לאחר הסוף. לסיפור הזה ייתכן רק אפילוג טרגי אחד, ובכל זאת נראה שהספר מסתיים בתקווה, שכן הוא פותח בסיפור חדש. לאותו סיפור חדש דווקא תיתכן תקווה, מפני שהוא תוצר של אהבה בין שני הצדדים השר נאים לשעבר. מה יהיה באחריתו של התקווה הזאת? האם יצר השנאה טבוע בה כקללה משפחית וגם היא נדונה להמשיך בטרגדיה? או שאר לי שכחה הסערה וכבר אפשר לראות "פרחי תכלת מתנפנפים שם ברוח", כפי שנחתם הסיפור. ואולי ככלות הכל נרצה העוזן, כמו בבלדה "מר גרט הנאווה": "קברו את מרגרט מעלה בית מועז / את ויליאם טמנו במורד. / צמחה מלבה שושנה למועד / צמח מלבו הסרפ. // צמחו גם הגביהו עד ראש המגדל, / אין דרך למעלה מזה. / ושם נקשרו קשר ברית אוהבים / כל עין תמהה למחזה" (תיר גם נתן אלתרמן).

דומה מאוד לימי המלחמה האלה. קולות הטרור מלווים את הסיפור - ריחות, פצצות ואמבולנסים - ובתווך מנסים אנשים לחיות את חייהם בין הצדדים הנצים, לעתים לסייע אלה לאלה ואפילו לאהוב. אולם שלא כמו במציאות, בסיפור של "בלדה לטרור" הולכת וחודרת ההכרה בקרב הכר בשים בצדקת מאבקם של הנכבשים, הבלדים, מתוך גזרה שווה עם גורלם בעבר. רבים מן ה"ע" ברים" בסיפור נרתמים לעזרת הבלדים: דון כמר בן, אך גם שבתאי, המייסד ועד לעזרת הבלדים, ואליה, דמות המשורר הלאומי, הכותב: "עם אדם / אני אדם / עם בלדי, אני בלדי" עם יד זורקת, אני רימון". ההכרה בחטא מתחילה לחלחל אפילו לטלוויזיה הממלכתית, ומנהלה משתכנע לקרוא את השיר הזה בטקס חנוכת הבית.

אלא שהגנם מהיר מכל תהליך של הכרה בחטא, והיצרים עזים מכדי להיזהר. אמנם, משני צדי הסכסוך יש אנשים המנסים לתקן את העוול שלא באמצעות עוול אחר שיביא לנגם וכיוצא בזה. אך כמו בגזירת הגורל, העבר מכתוב את העתיד לקרות בהווה: הגיבורים משני הצדדים אינם שועים לאזהרות הנשים, ובייחוד מרים ואמירה, ונוגעים בפצצות בפזיזות זהה. "איך יכר לת לכתוב את השורה הנוראה ההיא? מישוה קודא את השיר שלך וזה נותן לו השראה לזרוק רימון? להרוג", אומרת מרים לאליה והוא מסביר: "אני מזדהה עם כל אדם, עם כל מצב אנושי

ע כ קטנה תלויה כבר בראשית ספרה של יעל מדיני, "בלדה לטרור", ועד כה ועד כה מתקררים השמים לחשרה נוראה. אף שהסיפור קטן ממדים מגוללת בו עלילה מלאה בפרטים, ומצטרפים יחד לקראת הסוף. רוח האסון מרחפת אתחילת הסיפור, כמו בבלדה, ואחרי כן מתברר כיצד כל פרט כיוון אליו וקידמו. גם המסתר יין מוכיר את רוחם של המינסטרלים: מרים יוקמת פרחים אינסופיים בפתח "בלדה לטרור", זוכרת באהובה המת ומחכה לבנה, והקוראים כבר חשים במוות המקנן בכל. האסון מוכרח לבוא מפני שישוד הסיפור הבלדי בחטא, או בגדר שלא הותר. פרשת עבר דווקא מעיבה על ההווה, וכי וון שהפכה סוד ולא תוקנה, הרי היא נוקמת בעתיד.

וכמו בבלדה, גם בסיפור הזה טמונים יסודות

טרגיים. סיפוריהם האישיים של גיבורי הספר שלובים בסיפוריה של ארצם, השסועה בין שני עמים. העלילה מגוללת שעה שידו של העם האחד על העליונה, והאחר - הבלדים (נראה שלא במקרה נוגע השם הזה גם במשמעות הספרותית) - מדוכאים תחתם ונאבקים בהם באמצעות הטרור. שני הצדדים חוטאים איפוא בתוכם, זה בהווה וזה בעבר, בהיבדים, בחטא היוהרה על פני האחר; ושני הצדדים פועלים מתוך תחושה עמוקה של נקם, וכמו שמשון והמלט הם מוכרחים לנקום בכל מחיר, להרוס את כל השנוא, ואפילו הם בתוכם.

הומרים כאלה אינם עושים סיפור מודרני ומינימליסטי. ואכן, "בלדה לטרור" מלא בעלילה ובפאוסוס, באהבה ומוות. גם לשון הסיפור תיחשב "ישנה", אבל לכוז היה להתגעגע. המספרת בררה בהירות שפה עשירה ושורשית מכל רבדי העברית, והיא משתמשת בה בנדיבות, ושולטת גם בקצב ובמוסיקה - ברצותה מאריכה וברצותה מקצרת באירועים נמהרים. בהתאם לתוכן ניכרת בספר הצורה המוקפדת, והוא מצטיין בהגהה קפדנית, שכדרך כלל אינה מאפיינת את המסחר העברי שווי בספרים. תואם כזה, שניכר כבר בשורות הראשונות בספר, אינו שכיח כל כך ביצירות פורז זה שנכתבה באחרונה בעברית, ו"בלדה לטרור" אכן ניכרת בנייהו בפאטינה יפה. בתוך השפה נדתה המספרת גם שמות מקומות ושמות אנשים שאינם שאולים מכאן ומעכשיו, אלא מהעבר או מקומות רחוקים - כמו דון, בנה של מרים, ועמק תכלת הגזול מהבלדים - שאינם מתקיימים אלא בתחומי הרומאן. רבים מגיבורי הסיפור נושאים שמות ארכיטיפיים, כמו מרים ויוסף, שכאן אינם מולידים ישועה כי אם חורבן, ובנימי, אחיו הצעיר של יוסף.

כאשר קודה משהו רע, אני שותף לגרימת הרוע הזה... כמו שאני חלק של הטוב, ככה אני חלק של הרע. עכשיו את מבינה? זה מצב נגזר. זו קללה" (עמ' 58).

אחרי כן מסביר צדוק למרים, המנסה בכל כוחותיה לרחות את הקץ, שהוויכוח מוכרח להתפ"ר, ו"השאיפה של הפרט הקטן להשתייך לכלל הגדול היא צורך בסיסי. פריט מצידו ההישרדות" (עמ' 90). בהווה כמו בעבר, רק מאוחר מדי אפשר להבחין בסוף הטראגדי: "בלילה ההוא הוא הבין - סוף סוף - שאין שום שאיפה ושום רעיון שיצדיקו הרג סתם" (עמ' 98).

יעל מדיני מזהירה איפוא מפני טרור והרג שסופם אסון, וקשה שלא לשמוע כהה את קולו של אביה, משה שרת. קשה להימנע ממחשבה מה היה בהווה לו בחרה ישראל ללכת בדרך שלום של שרת כבר בשנות החמישי לילא נפתחה ללכת אחר בן גוריון, משה דיין ואריאל שרון, שהנציתו בפעולות התגמול אותו מעגל דמים מוכר של עוול ונקם. גם אם אין להחיל את לקחי ההווה על העבר, נראה ששרת היטיב לראות בעננה הקטנה של אז את הסערה העתידה להשתרר בימינו. לו הכירה ישראל בזמן בחטא כלפי הפלשתינאים, אולי היו נחסכים ממנה חטאים חדשים. אבל "בלדה לטרור" רומזת שעכ" שיו אולי כבר מאוחר מדי. העימות העברייבלדי, כמו הסכסוך הישראלי-פלשתיני, הלך וצבר עוצמות של שנאה הדדית ונקמה, ואלה יכר לות להתפרק רק באסון; כאילו טלית שכל צד טוען "כולה שלי" מוכרחה להיקרע. במשל ובנמשל נראה כי דווקא מי שניסה להיות גיבור כשמשון נידון לחורבן, הוא ואחרים אתה; כאילו הישראליים ופלשתינאים נידונו לחורבן

אבל "בלדה לטרור" אינו יכול להישאר ולו רגע אחד משל אוניוורסלי, שכן הנמשל המקומי והעכשווי שבסיפור ניכר מיד. הבלדים - בני הארץ, על פי המשמעות המילולית הערבית - הם הפלשתינאים, שארצם נכבשה, והם עצמם חיים מנושלים ומשועבדים, כמו אמירה ואמה המשמרת שות שפחות לישראלים, או קמי פועל הבניין. וכמו הישראליים שנכבשו בעבר, גם הבלדים מנסים להשיב מלחמה לכובשיהם ולערער את שלוחתם המדומה.

יעל מדיני כתבה את ספרה זמן רב לפני ראש השנה האחרון. ואף על פי כן ידעה לתאר הווה